

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЖИВОПИСУ

Віт Юлія Валеріївна

к.ф.н., доцент

Хаджилій Тетяна Олександрівна

Магістр

Одеський національний університет

імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Анотація: у статті розглянуто погляди лінгвістів на природу терміну та основні вимоги до нього, охарактеризовано особливості походження та утворення англomовних термінів живопису. Встановлено, що термінологічна система галузі живопису не є архаїчною, вона розвивається і поповнюється завдяки новим технологіям та технікам художнього мистецтва.

Ключові слова: англomовна термінологія живопису; словотвірна деривація; аббревіація; лексико-семантичний спосіб; синтаксичний спосіб; двокомпонентне атрибутивне словосполучення; словоскладення.

Всі сфери людського життя заповнили digital-технології, проте є цінності, які з розвитком цивілізації не лише не зникають, але зазнають все більшого розвитку і не втрачають своєї значимості. До таких сфер людської діяльності можемо віднести і живопис.

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що необхідною передумовою вивчення мови є ознайомлення з культурою носіїв мови. Оскільки живопис є невід'ємною частиною культури англomовних народів, то дослідження виникнення та значення термінів живопису є надзвичайно важливим аспектом володіння мовою.

Англійська мова, як мова міжнаціонального спілкування, зазнала особливого наповнення термінами живопису. Багато термінів знайшли своє

походження в англійській мові, оскільки багато митців були англомовними.

Значна частина термінів живопису має багатомовне походження, в тому числі з різних мов, тому їхнє дослідження дозволяє зрозуміти зв'язок різних національних культур.

Англомовна термінологія живопису, як особлива частина лексичної системи, виконує когнітивну функцію мови і здійснює зв'язок між суб'єктом і об'єктом мистецького пізнання.

Відомий російський термінознавець Сергій Вікторович Гриньов-Гриневич визначив термінологію, як сукупність термінів, які використовуються у визначеній області знань [1, с. 9].

Саме слово «термінологія» вперше було вжито у Німеччині професором Єнського університету Ц. Шютцем в 1786 році. У французькій мові воно з'явилося в XVIII ст., а в англійській, за даними Великого Оксфордського словника, вперше зафіксовано в 1801 році. На початку XIX ст. слово «термінологія» відзначається і в російській мові.

Родоначальник термінознавства в Європі – відомий австрійський вчений, есперантист Ойген Вюстер (1898-1977). У 1931 р він написав докторську дисертацію «Міжнародне нормування мови в техніці і електроніці», в якій писав, що «слід віддавати перевагу грецькій і латинській основам при виділенні термінів з лексикосфери національної мови» [2, с. 22].

Розробці загальної теорії термінології присвячені дослідження Л.М.Алексєєвої, Н. В. Васильєвої, М. Н. Володіної, Б. Н. Головіна, С. В. Гриньова-Гриневича, В. П. Даниленко, Т. Л. Канделаки, Л. А. Капанадзе, Р. Ю. Кобрини, В. М. Лейчика, Д. С. Лотте, Н. В. Подільської, А. В. Суперанської, В. А. Татарінова та інших вчених.

Систему основних вимог до терміну, за визначенням С. В. Гриньова-Гриневича, можна представити наступним чином:

1. Вимоги до значення:
 - а) несуперечливість семантики;
 - б) однозначність;

- в) повнозначність;
- г) відсутність синонімів.

2. Вимоги до форми:

- а) відповідність нормам мови;
- б) стислість;
- в) дериваційна здатність;
- г) інваріантність;
- д) вмотивованість, систематичність.

3. Прагматичні (функціональні) вимоги:

- а) впровадження: загальноприйнятність, вжитковість;
- б) інтернаціональність;
- в) сучасність;
- г) милозвучність;
- д) езотеричність [1, с. 30-37].

Всі ці визначення в повній мірі відносимо до англомовних термів живопису.

Англійська термінологія живопису містить як докорінні слова мови, так і запозичені, вузькоспеціальні та загальноприйняті, старі і нові назви. Якщо говорити про термінотворення, можна виділити два типи творення – з терміноелементів і за допомогою афіксації.

Особливістю англомовних термінів живопису є їхня переважна моносемантичність, адже такі терміни є здебільшого словами конкретними, що позначають якесь одне поняття і практично не використовуються за межами своєї галузі (мольберт, пензель, палітра, вернісаж). Таких термінів існує доволі багато, це зумовлено тривалою історією розвитку мистецтва у різних країнах, його удосконаленням та появою нових мистецьких понять, явищ, технік тощо. Ці терміни зазвичай позбавлені мотивації (вони не є зрозумілими самі по собі та не викликають жодних асоціацій) та конотації (не використовуються в переносному значенні). Цікавою особливістю є також те, що в англійській мові мистецькі або художні терміни – це здебільшого запозичення з італійської та

французької мов, адже так трапилось, що саме Італія та Франція споконвіків були культурно-мистецькими центрами Європи. Але оскільки англійська мова на сьогоднішній день є інтернаціональною та універсальною мовою міжкультурної комунікації, то усі художні терміни було стандартизовано відповідно до норм цієї мови.

Англійська мова схильна запозичувати нові слова в такому вигляді, в якому вони існують в оригіналі, з пристосуванням новозапозичених слів до норм вимови та правопису англійської мови. Враховуючи цей факт, англійська мова постійно поповнюється новими мистецтвознавчими термінами.

Більшість способів поповнення лексичного складу термінологій відбувається за рахунок словотвірної деривації, одним із найважливіших та найбільш продуктивних методів якої у досліджуваній термінології є морфологічний спосіб, який в основному базується на процесах афіксації, тобто творенні лексичних одиниць за допомогою додавання до їх основи префіксальних та суфіксальних морфем.

Згідно із словником О. С. Ахманової, афіксація або прогресивна деривація є морфологічним процесом, який полягає в приєднанні афіксів до кореня чи основи слова. Афіксація належить до морфологічних способів творення слів і включає: префіксальний, суфіксальний, постфіксальний та змішані способи [3, с. 59].

Серед найчастіших зустрічаються такі суфікси і префікси, як *-ism*, *-ist*, *-ing*, *-less*, *over-*, *neo-* та ін. Наприклад, *purism* (течія в живописі початку XX ст., що характеризується поверненням до зображення відомих об'єктів з підкресленням правильних геометричних форм) [4, с. 1053]. Цей термін утворений від іменника *pure* за допомогою суфікса *-ism*, який надає основі нового значення. Таким же способом утворений термін «*symbolism*» (від іменника *symbol*), який отримує нове значення – напрям в мистецтві, основним художнім прийомом в рамках якого є символ як виразник незбагненої сутності предметів і явищ [4, с. 1192]; *gallerist* (приватна особа, яка займається поширенням і продажем закуплених у художників картин, самостійно

встановлює ціни, умови і терміни поставок), утворений шляхом додавання суфікса *-ist* до назви місця роботи, яким є галерея (*gallery*) [4, с. 818]; термін *colour* – колір, фарба отримав нові значення за допомогою додавання суфіксів *-ing* (*colouring* – колорит), *-less* (*colourless* – безбарвний) [4, с. 698].

Нерідко використовується метод утворення термінів за допомогою додавання префікса і суфікса одночасно, наприклад, *neo-expressionism*, префікс *neo-* вказує на перетворення напрямку мистецтва [5].

За допомогою префікса *over-* лексична одиниця *paint* отримала нове значення – лесування (техніка живопису), вказуючи на те, що робота виконується шляхом накладання фарб поверх іншої фарби, не чекаючи її висихання [4, с. 1006].

Поряд з афіксацією, в сфері живопису існує і така словотвірна модель, як аббревіація. Розглянемо структурні моделі, утворені даним способом:

1) усікання всіх лексичних одиниць: наприклад, *agit-prop* (*agitation and propagande*) [5];

2) скорочення першої лексичної одиниці: наприклад, *op art* (*optical art*), *pop art* (*popular art*) [4, с. 993; 1033];

3) усічення вибірових букв в одному слові і змішування їх: наприклад, *limner* (*illuminare*) [5];

4) усічення кінцевих літер: наприклад, *pinx* (*pinxit*), *inv* (*invenit*), *day-glo* (*day-glow*) [5];

5) усічення перших слів і аббревіація останнього: наприклад, *Cobra* (*Copenhagen Brussels Amsterdam*), *Inkhuk* (*Institute Khudozhestvennoi Kulturi*) [5].

Слід зазначити також лексико-семантичний спосіб термінотворення художньої термінології, який полягає в тому, що слова загальновживаної лексики набувають нового значення, тобто змінюється їхня семантична сторона, ці слова термінологізуються. Внаслідок семантичних змін слова часто втрачають своє первісне значення, набуваючи нового, або зберігають певні семантичні зв'язки.

Так, наприклад, термін «*Supports*» (з фр. – «опори») – напрям сучасного

мистецтва, основоположниками якого були французькі скульптори і художники [5]. Виставки даного напрямку проходили в 1966-1972 роках. Цей термін запозичений з французької загальноновживаної лексики. Група Supports була створена випускниками школи образотворчих мистецтв в Монпельє і Національної школи витончених мистецтв в Парижі на півдні Франції. Групу Supports можна вважати наймолодшим, хоча і пізнім французьким авангардним рухом в історії модернізму, яке завершило цей цикл розвитку мистецтва.

Запозичене з французької мови слово «*Pastiche*» (фр. *Pastiche* – імітація стилю) – художній твір в стилі, що імітує стиль іншого твору, художника або періоду [4, с. 1012]. Поняття «пастіш» вперше застосоване в книзі Р. де Піль «Бесіди про розуміння живопису» (1677), хоча саме поняття існувало і раніше, наприклад, в епоху Відродження, коли в умовах високого попиту на полотна видатних художників створювались імітації їхніх робіт.

Термін «*Nu*» (франц. «*Nu*» – голий, роздягнений) – оголена натура, або просто «оголення», жанр живопису, в якому центральним елементом є оголена людська натура [5]. Малюючи оголене людське тіло, кожен художник намагається передати своє розуміння краси. Оскільки, кажучи «оголене тіло», ми маємо на увазі в основному жінок, центральною темою жанру ню стає тема жіночності, чуттєвості і материнства. Цей термін запозичено із загальноновживаної французької лексики.

Так, англійське слово «*model*» набуло різних значень в багатьох галузях науки, техніки, мистецтва. В сфері живопису «модель» – натурник, натурниця – людина, яка позує художнику для створення художнього твору [4, с. 959].

Синтаксичний спосіб англійського термінотворення полягає в складанні словосполучень різних типів в одне ціле. Складна внутрішня співвіднесеність понять у сфері мистецтва, робить цей спосіб найбільш продуктивним і перспективним. Термінами-словосполученнями легше, ніж іншими словотвірними засобами, передавати приналежність до певного художнього напрямку.

Найбільш простим і найбільш поширеним видом складених термінів в

термінолексичі є двокомпонентне атрибутивне словосполучення. Сергій Вікторович Гриньов-Гриневич підтверджує важливість даного виду термінів, приводячи аргумент, що «при розгляді тенденції розвитку словосполучень в першу чергу увага повинна бути звернена на двокомпонентні словосполучення як найбільш численні і як вихідні для утворення більш протяжних словосполучень» [2, с. 303].

Вивчення складених термінів показує, що двокомпонентні словосполучення утворюються за кількома основними моделям, які складаються з основного, ядерного елемента, вираженого іменником в називному відмінку, і атрибутивного, визначального елемента.

Так, наприклад, термін «*abstract art*» означає абстракціонізм, безпредметне мистецтво, конфігуративне мистецтво — одна з течій авангардистського мистецтва початку ХХ ст. [4, с. 597]. Цей термін є словосполученням іменника «*art*» (мистецтво) та прикметника «*abstract*» (важке для розуміння, теоретичне). Іменник «*art*» належить терміносистемі живопису, а прикметник «*abstract*» може бути застосований в багатьох терміносистемах, але словосполучення «*abstract art*» — це термін, який належить терміносистемі образотворчого мистецтва в цілому, і живопису зокрема. Це модель термінотворення I+I. За цією моделлю утворені терміни: *battle piece, street art, oil painting, pastel picture, history painting, easel painting*.

Наприклад, термін «*self-portrait*» — автопортрет — це картина, яка зображує художника, який її створив [4, с. 1117]. Термін утворений сполученням займенника «*self*» та іменника «*portrait*», тобто модель 3+I. Така модель утворення термінів зустрічається значно рідше, ніж попередня.

Розглянувши дані моделі термінотворення, можна зробити висновок про те, що іменник є їх постійним компонентом. Синтаксичний спосіб термінотворення, поряд з іншими, є досить продуктивним засобом поповнення терміносистем. Значну кількість термінів живопису утворено таким способом, як словоскладення, наприклад, *leadpoint* — техніка малювання шляхом нанесення на кінчик прута свинцевої фарби [5]. Звернемо увагу на те, що цей

термін і нині не має еквівалента при перекладі, так як дана техніка виконання малюнка мало використовується.

Таким чином ми з'ясували, що в англomовній художній термінології більшість простих термінів утворені семантичними способами: розширення, звуження значення загальновживаного слова, метафоризація, метонімія. Найбільш поширеним способом морфологічного термінотворення є суфіксація. Синтаксичний спосіб утворення є найбільш продуктивним засобом поповнення термінолексики. Як бачимо, термінологія англійського живопису не є архаїчною системою, вона розвивається і поповнюється завдяки новим технологіям та технікам художнього мистецтва. Художник повинен дуже добре володіти спеціальною лексикою не менше, ніж вправно володіти пензлем [6, с. 130]. Без цього неможливе ні професійне спілкування, ні передача своїх навичок та знань учням.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринев-Гриневич С. В. Терминоведение / С. В. Гринев. – М. Издательский центр «Академия», 2008. – 304 с.
2. Вюстер, Е. Международная стандартизация языка в технике (пер. с нем. и обработка О.И. Богомоловой) / Е. Вюстер. - Л., М.: Стандартгиз, 1935. – 302 с.
3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – 2-е изд., стер. – М : УРСС : Едиториал УРСС, 2004. – 571 с.
4. Wheeler M., Unbegaun B., Falla P., revised and updated by Thompson D. Oxford Russian Dictionary: 500 000 words, phrases, and translations. 4th ed., NY: Oxford University Press Inc., 2007. – 1344 с.
5. *Merriam-Webster.com Dictionary* (2022), available at: <https://merriam-webster.com/> (accessed 20 January 2022).
6. Козловская М. В. Особенности искусствоведческого дискурса на англійском языке в XX веке и на современном этапе: дис. канд. филол. наук: 2003 / М. В. Козловская. – М.: 2003. – 131 с.